

Stapje voor stapje

De internationale conjunctuur ligt plat. Op de financiële markten heerst chaos. Het Verdrag van Maastricht ligt onder de Franse guillotine. Dat is het internationale klimaat waarin de Miljoenennota 1993 verschijnt. Uit de nota blijkt dat het kabinet-Lubbers/Kok vasthoudt aan het eerder uitgezette beleid. Dat bestaat uit: (i) sanering van de openbare financiën; (ii) bevordering van de arbeidsparticipatie en (iii) versterking van de economische structuur. De 'sociale vernieuwing' waarvan het kabinet twee jaar geleden bij zijn aantreden hoog opgaf, is naar een subparagraaf verbannen. De benarde realiteit laat weinig ruimte voor retoriek.

Met de vermindering van het financieringstekort ligt het kabinet op koers (3,75% in 1993). Dat is maar goed ook, want de rentelasten vormen nog altijd een koekoeksjong in het begrotingsnest. De grote verdienste van Kok als schatkistbewaarder is dat hij (zo ongeveer) een eind heeft gemaakt aan de uitgavenoverschrijdingen die in voorgaande kabinetten alle bezuinigingsinspanningen frustrerden. Met de collectieve-lastendruk blijft het kabinet nog net binnen de norm van 53,6% van het netto nationaal inkomen. Dit lijkt mooier dan het is, want die norm is vertekend: de werkelijke druk is sinds het begin van de kabinetsperiode met 1,4 procentpunt (f 7 mrd.) gestegen. Bovendien is stabilisatie van de collectieve-lastendruk in internationaal perspectief een niet erg ambitieuze doelstelling. Nederland blijft daarmee koploper te midden van de omringende landen. Hoe sterker de mobiliteit van arbeid en kapitaal in een verenigd Europa toeneemt, hoe bezwaarlijker dat is, want des te zwaarder worden landen met naar boven afwijkende belastingtarieven gestraft met verlies aan investeringen en werkgelegenheid.

Bevordering van de arbeidsparticipatie is de tweede hoofdlijn van het beleid. De groei van de werkgelegenheid zwakt af tot 20.000 arbeidsjaren of 70.000 personen. Dit resultaat valt niet tegen in het licht van de zwakke internationale conjunctuur. Maar het is niet genoeg om te voorkomen dat de verhouding tussen het aantal werkenden en niet-werkende inkomstrekkers verder verslechtert. Dat de hausse in de groei van het aantal nieuwe banen voorbij is, komt niet alleen door de vertraging in de produktiegroei, maar ook doordat de reële arbeidskosten sinds 1990 weer zijn gaan oplopen (3% per jaar). Dit baart zorg omdat op die manier het beleid gericht op vermindering van het zeer hoge aantal uitkeringsgerechtigden in ons land nooit kan slagen. In dit licht is het ook belangrijk dat het kabinet de inflatie niet aanwakkert. In de afgelopen twee jaar is de collectieve sector de belangrijkste bron van inflatie geweest. Dat nu de BTW wordt verlaagd is vanuit dit gezichtspunt toe te juichen. Toch blijft de collectieve sector ook volgend jaar nog verantwoordelijk voor bijna de helft van de consumptieprijsstijging.

Naast loonmatiging, lastenverlichting en inflatiebestrijding moet het beroep op de sociale zekerheid worden beperkt. Het kabinet komt de eer toe dat het een ommekeer in het denken over de WAO heeft bewerkstelligd. De aankondiging van maatregelen al-

leen al heeft de groei van het aantal WAO-gerechtigden sterk afgeremd. Het komt er nu op aan dat de beleidsvoornemens in concrete maatregelen worden omgezet en dat de sociale partners aan hun verantwoordelijkheid worden gehouden om het volumebeleid in de sociale zekerheid gestalte te geven.

Tot zover is het oude koek waarmee ook voorgaande Miljoenennota's waren gevuld. Nieuw is dat het kabinet nu ook meer aandacht besteedt aan het versterken van de economische structuur. Voor het eerst sinds jaren neemt het aandeel van de overheidsinvesteringen in het nationaal inkomen toe. De mate waarin is vooralsnog bescheiden, maar de intentie telt. Om de investeringsmiddelen beter tegen budgettaire erosie te beschermen kiest het kabinet voor fondsvorming: het aardgasbatenfonds en het infrastructuurfonds. Dat is positief tegen de achtergrond van de in het verleden opgetreden uitholling van het budget voor investeringen. Daar staat tegenover dat het de integrale afweging van collectieve middelen en bestedingen belemmert.

Het kabinet wil de dynamische structuur ook versterken door de dynamiek op binnenlandse markten te vergroten. Het mededingingsbeleid wordt aangescherpt, het vestigingsbeleid gemoderniseerd. Het is van groot belang dat dit beleid daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Te lang is Nederland het kartelparadijs van Europa geweest. Dit heeft economische groei en werkgelegenheid gekost en hogere prijzen voor de consument opgeleverd. De toenemende Europese concurrentie dwingt tot het opheffen van protectie, ook op de binnenlandse markten.

Ten slotte wijdt het kabinet mooie woorden aan het milieu. Volgens de lange-termijnsenario's die het CPB in *Nederland in drievoud* heeft ontwikkeld, is een toekomst mogelijk waarin zorg voor het milieu en voortzetting van de economische groei hand in hand gaan. Maar hoe die groene groei precies vorm zou moeten krijgen is nog allerminst duidelijk. Het kabinet komt er in de Miljoenennota ook niet uit. Het wacht met regulerende energieheffingen totdat internationale overeenstemming is bereikt. Het 'tweesnijdende zwaard' van de ecotax (minder belasting op arbeid, meer op het gebruik van het milieu), waarvan het kabinet in de vorige Miljoenennota hoog opgaf, is inmiddels in het wapenmuseum bijgezet. Het is begrijpelijk dat het kabinet bij de keuze van een nieuwe belastinggrondslag niet over één nacht ijs gaat. Maar men kan zich ook voorstellen dat minister Alders van Milieu zich binnen het kabinet een roepende in de woestijn voelt.

De Miljoenennota 1993 laat zien dat het met de openbare financiën langzaam maar zeker de goede kant opgaat. Alles wijst erop dat Nederland in 1997 aan de EMU-normen zal kunnen voldoen. Verlaging van de collectieve-lastendruk blijft echter een zorgkindje. Het beleid gericht op versterking van de economische structuur is een stap(je) voorwaarts. Op het gebied van het milieu zijn de werkelijke keuzen nog vermeden. It's a long way to Tipperary.

L. van der Geest